

MISSATGE DEL COMITÈ CENTRAL A LA LLIGA DELS COMUNISTES ¹

K. Marx i F. Engels

març de 1850

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de: “Mensaje del Comité Central a la Liga de los Comunistas.”, en *Obras Escogidas* en tres tomos, tom I, Editorial Ayuso, Madrid, 1975, pp. 92-103.

El Comitè Central a la Lliga

Germans! Durant els dos anys revolucionaris de 1848 i 1849 la Lliga ha sortit airosa d'una doble prova: primer, perquè els seus membres participaren enèrgicament en totes bandes on s'hi produí el moviment i perquè en la premsa, en les barricades i en els camps de batalla estigueren en l'avantguarda de l'única classe decididament revolucionària, del proletariat. A més, perquè la concepció que la Lliga tenia del moviment, tal com fou formulada en les circulars dels congressos i del Comitè Central en 1847, així com en el *Manifest Comunista* resultà ser l'única encertada; perquè les esperances exposades en tals documents es veieren plenament confirmades, i els punts de vista sobre les condicions socials del moment, que la Lliga només havia propagat fins aleshores en secret, estan ara en boca de tots els pobles i es prediquen obertament en les places públiques. Al mateix temps, la primitiva i sòlida organització de la Lliga s'ha afeblit considerablement. Gran part dels seus membres (els que participaren directament en el moviment revolucionari) creien que ja havia passat l'època de les societats secretes i que bastava amb la sola activitat pública. Alguns cercles i comunitats anaren debilitant les seues connexions amb el Comitè Central i acabaren per trencar-les a poc a poc. Així, mentre el partit democràtic, el partit de la petita burgesia, enfortia cada vegada més la seua organització en Alemanya, el partit obrer perdia la seua única base ferma, com a màxim conservava la seua organització en algunes localitats, per a fins purament locals, i per això, en el moviment general, caigué completament sota la influència i la direcció dels demòcrates petitburgesos. Cal acabar amb tal estat de coses, cal restablir la independència dels obrers. Comprenent aquesta necessitat, el Comitè Central, ja en l'hivern de 1848-1849, envià a Josef Moll amb la missió de reorganitzar la Lliga d'Alemanya. La missió de Moll no produí l'efecte desitjat, en part perquè els obrers alemanys no tenien encara suficient experiència, i en

part per haver-se vist interrompuda a conseqüència de la insurrecció de maig de l'any passat. El mateix Moll, que empenyà les armes i s'incorporà a l'exèrcit de Baden-Palatinat, fou mort en l'encontre del 19 de juliol prop del Murg. La Lliga ha perdut amb Moll un dels seus membres més antics, més actius i més segurs, que havia participat en tots els congressos i comitès centrals i que ja havia complert anteriorment amb gran èxit diverses missions. Després de la derrota dels partits revolucionaris d'Alemanya i França al juliol de 1849, quasi tots els membres del Comitè Central tornaren a reunir-se en Londres, i, després de completar la seua composició amb noves forces revolucionàries, començaren amb renovada energia la tasca de reorganitzar la Lliga.

Aquesta reorganització només pot ser assolida per un emissari especial, i el Comitè Central considera que té gran importància que tal emissari surta precisament ara, quan és imminent una nova revolució, quan, per tant, el partit obrer ha d'actuar de la manera més organitzada, més unànime i més independent, si no vol ser novament explotat per la burgesia i anar a la saga d'aquesta, com en 1848.

Ja els havíem dit, germans, en 1848, que els liberals burgesos alemanys aviat arribarien al poder i que immediatament emprarien contra els obrers aquest poder tot just obtingut. Ja han vist com açò s'ha complert. En efecte, immediatament després del moviment de març de 1848 han estat els burgesos els que s'han apropiat del poder, utilitzant-lo sense dilacions per a obligar els obrers, els seus aliats en la lluita, a tornar a la seua anterior condició d'oprimits. I encara que la burgesia no podia assolir tot açò sense aliar-se al partit feudal derrotat al març i, al capdavant, sense cedir novament la dominació a aquest mateix partit absolutista feudal, pogué, no obstant, assegurar-se les condicions que, en vista de les dificultats financeres del govern, posarien finalment en les seues mans el poder i salvaguardarien els seus interessos en el cas que fos possible que el moviment revolucionari s'endinsés des d'ara en el llit de l'anomenat desenvolupament pacífic. Per tal d'assegurar la seua dominació, la burgesia ni tan sols necessitava recórrer a mesures violentes que despertarien l'odi del poble contra ella, perquè totes aqueixes mesures violentes ja havien estat preses per la contrarevolució feudal. Però el desenvolupament no seguirà aqueix llit pacífic. Al contrari, la revolució que ha d'accelerar tal desenvolupament està pròxima, ja siga provocada per una insurrecció independent del proletariat francès, ja per una invasió de Babel revolucionària per la Santa Aliança.

I el paper traïdor que els liberals burgesos alemanys exerciren respecte al poble en 1848 l'exerciran en la propera revolució els petits burgesos democràtics, que ocupen avui en l'oposició el mateix lloc que ocupaven els liberals burgesos abans de 1848. Aquest partit, el partit democràtic, més perillós per als obrers del que fou el partit liberal, està integrat pels tres elements següents:

I. Pels sectors més progressistes de la gran burgesia, l'objectiu del qual és el total i immediat enderrocament del feudalisme i de l'absolutisme. Aquesta fracció està representada pels antics conciliadors de Berlín que havien proposat suspendre el pagament de les contribucions.

II. Per la petita burgesia democràtica constitucional, el principal objectiu de la qual en el moviment precedent havia estat crear un Estat federal més o menys democràtic, tal com ho havien propugnat els seus representants (l'esquerra de l'Assemblea de Frankfurt), més tard el Parlament de Stuttgart i ella mateixa en la campanya a favor de la Constitució de l'Imperi.

III. Pels petits burgesos republicans, l'ideal del quals és una república federal alemanya a l'estil de la suïssa i que ara s'anomenen a si mateixos "rojos" i "demòcrates socials", perquè tenen el piadós desig d'acabar amb l'opressió del petit capital pel gran, del petit burgès pel gran burgès. Representaven aquesta fracció els membres dels congressos i comitès democràtics, els dirigents de les unions democràtiques i els redactors de la premsa democràtica.

Ara, després de la seua derrota, totes aquestes fraccions s'anomenen republicanes o roges, exactament com els petits burgesos republicans de França s'anomenen avui socialistes. Allí on encara tenen la possibilitat de perseguir els seus fins amb mètodes constitucionals, com en Wurtemberg, Baviera, etc., aprofiten l'ocasió per a conservar la seua vella fraseologia i per a demostrar amb els fets que no han canviat en absolut. Es comprèn, d'altra banda, que el canvi de nom d'aquest partit no modifica gens ni mica la seua actitud envers els obrers; l'única cosa que fa és demostrar que ara es veu obligat a lluitar contra la burgesia aliada a l'absolutisme i a cercar el suport del proletariat.

El partit democràtic petitburgès és molt poderós en Alemanya. Comprèn no sols l'enorme majoria de la població burgesa de les ciutats, els petits comerciants i industrials i els mestres artesans, sinó que també el segueixen els camperols i el proletariat agrícola, puix aquest darrer no ha trobat encara el suport del proletariat urbà independent.

L'actitud del partit obrer revolucionari envers els demòcrates petitburgesos és la següent: marxa junt a d'ells en la lluita per l'enderrocament de la fracció a la derrota de la qual aspira el partit obrer; marxa contra ells en tots els casos en què els demòcrates petitburgesos volen consolidar la seua posició en profit propi.

Molt lluny de desitjar la transformació revolucionària de tota la societat en benefici dels proletaris revolucionaris, la petita burgesia democràtica tendeix a un canvi de l'ordre social que pugui fer la seua vida en la societat actual com més suportable i còmoda possible pugui ésser. Per això reclama sobretot una reducció de les despeses de l'estat per mitjà d'una limitació de la burocràcia i la

imposició de les principals càrregues tributàries als grans terratinents i als burgesos. Exigeix, a més a més, que es pose fi a la pressió del gran capital sobre el petit capital, demanant la creació d'institucions de crèdit de l'estat i lleis contra la usura, amb la qual cosa ella i els camperols tindrien oberta la possibilitat d'obtenir crèdits de l'estat, i a més en condicions avantatjoses, en compte d'haver de demanar-se'ls als capitalistes; demana igualment l'establiment de relacions de propietat burgeses en el camp per mitjà de la total abolició del feudalisme. Per a poder portar a terme tot açò necessita un règim democràtic, ja siga constitucional o republicà, que els proporcione una majoria a ella i als seus aliats, els camperols, i una autonomia democràtica local que pose en les seues mans el control directe de la propietat comunal i una sèrie de funcions exercides en l'actualitat per buròcrates.

Els demòcrates petitburgesos consideren a més que és necessari oposar-se a la dominació i al ràpid creixement del capital, en part limitant el dret d'herència, en part posant en mans de l'estat el nombre més gran possible d'empreses. En allò que concerneix els obrers, és, primer que res, indubtable que han de continuar essent treballadors assalariats, però els petits burgesos democràtics desitgen, alhora, que aquells tinguen salaris més alts i una existència millor assegurada; i confien en assolir-ho en part facilitant treball als obrers per intermedi de l'estat i en part amb mesures de beneficència. En una paraula, confien en corrompre els obrers amb almoines més o menys velades i en trencar la seua força revolucionària amb un millorament transitori de la seua situació. No totes les fraccions de la democràcia petit burgesa defensen totes les reivindicacions que acabem de citar. Només uns pocs demòcrates petitburgesos consideren el conjunt d'aquestes reivindicacions com un objectiu propi. Com més allà van alguns individus o fraccions de la democràcia petit burgesa, major és el nombre d'aquestes reivindicacions que fan seues, i aquells pocs que veuen en l'abans exposat el seu propi programa suposen segurament que això representa el màxim que hom pot esperar de la revolució. Però aquestes reivindicacions no poden satisfer de cap manera el partit del proletariat. Mentre que els petits burgesos democràtics volen posar fi a la revolució el més ràpidament possible, després d'haver obtingut, com a màxim, les reivindicacions abans mencionades, els nostres interessos i les nostres tasques consisteixen en fer la revolució permanent fins que les classes més o menys posseïdores siguen desallotjades de la seua posició dominant, fins que el proletariat conquiste el poder de l'estat, fins que l'associació dels proletariats es desenvolupe (i no sols en un país, sinó en tots els països dominants del món) en proporcions tals, que cesse la competència entre els proletaris d'aqueixos països, i fins que almenys les forces productives decisives estiguen concentrades a mans del proletariat. Per a nosaltres no es tracta de reformar la propietat privada, sinó d'abolir-la; no es tracta d'amagar els antagonismes de classe, sinó d'abolir les classes; no es tracta de millorar la societat existent, sinó

d'establir-ne una nova. No cap el menor dubte que, amb el desenvolupament de la revolució, la democràcia petit burgesa obtindrà en Alemanya, per algun temps, una influència predominant. La qüestió és, doncs, saber quina ha de ser l'actitud del proletariat i particularment de la Lliga envers la democràcia petit burgesa:

1.- mentre subsistisca la situació actual, en què els petits burgesos democràtics es troben també oprimits;

2.- en el curs de la propera lluita revolucionària, la qual els donarà una situació de superioritat;

3.- en acabar la lluita, durant el període de la seua superioritat sobre les classes derrocades i sobre el proletariat.

1.- En els moments presents, quan la petita burgesia democràtica és oprimida per tot arreu, ella predica en general al proletariat la unió i la conciliació, li tendeix la mà i tracta de crear un gran partit d'oposició que compregua totes les tendències del partit democràtic, és a dir, tracta d'arrossegar el proletariat a una organització de partit on predominaran les frases socialdemòcrates de tipus general, darrere de les quals s'ocultaran els interessos particulars de la democràcia petit burgesa, i en què les reivindicacions especials del proletariat no seran plantejades a fi de la tan desitjada pau. Semblant unió seria feta en exclusiu benefici de la petita burgesia democràtica i en indubtable perjudici del proletariat. Aquest hauria perdut tota la seua posició independent conquistada a costa de tants esforços i hauria caigut una vegada més en la situació de simple apèndix de la democràcia burgesa oficial. Tal unió ha de ser, doncs, resolutament refusada. En compte de descendir una vegada més al paper de cor destinat a aplaudir els demòcrates burgesos, els obrers, i abans de tot la Lliga, han de procurar establir junt amb els demòcrates oficials una organització pròpia del partit obrer, al mateix temps legal i secreta, i fer de cada comunitat centre i nucli de societats obreres, en què l'actitud i els interessos del proletariat puguen discutir-se independentment de les influències burgeses. Una prova de com de poc seriosa és l'actitud dels demòcrates burgesos envers una aliança amb el proletariat en què aquest tingués la mateixa força i els mateixos drets la tenim en els demòcrates de Breslau, l'òrgan de premsa dels quals, el *Neue Oder-Zeitung*, ataca amb fúria els obrers organitzats independentment, als que denomina socialistes. Per a lluitar contra un enemic comú no cal cap unió especial. Mentre és necessari lluitar directament contra tal enemic, els interessos d'ambdós partits coincideixen momentàniament, i aqueixa unió, al igual que ha ocorregut fins ara, sorgirà en el futur per si mateixa i únicament per al moment donat. És evident que en els futurs conflictes sagnants, igual que en tots els anteriors, seran sobretot els obrers que hauran de conquistar la victòria amb el seu valor, resolució i esperit de sacrifici. En aquesta lluita, com en les anteriors,

la massa petitburguesa mantindrà una actitud d'espera, d'irresolució i inactivitat tant de temps com li siga possible, amb el propòsit que, en quant quede assegurada la victòria, utilitzar-la en benefici propi, invitar els obrers a què romanguen tranquils i retornen al treball, evitar els denominats excessos i desposseir el proletariat dels fruits de la victòria. No està en mans dels obrers impedir que els demòcrates petitburgesos procedisquen d'aquesta manera, però sí que està en les seues mans dificultar-los la possibilitat d'imposar-se al proletariat en armes, i dictar-los condicions tals que la dominació dels demòcrates burgesos porte des del principi el germen de la seua caiguda, facilitant així considerablement la seua ulterior substitució pel poder del proletariat. Durant el conflicte i immediatament després d'acabada la lluita, els obrers han de procurar, abans de tot i en tot allò que es puga, contrarestar els intents contemporitzadors de la burgesia i obligar els demòcrates a portar a la pràctica la seua actual fraseologia terrorista. Han d'actuar de tal manera que l'excitació revolucionària no torne a ser reprimida immediatament després de la victòria. Al contrari, han d'intentar mantenir-la tant de temps com siga possible. Els obrers no sols no han d'oposar-se als anomenats excessos, als actes de venjança popular contra individus odiats o contra edificis públics que el poble només pot recordar amb odi, no sols han de tolerar tals actes, sinó que han d'assumir la direcció dels mateixos. Durant la lluita i després d'ella els obrers han d'aprofitar totes les oportunitats per a presentar les seues pròpies demandes junt amb les demandes dels demòcrates burgesos. Han d'exigir garanties per als obrers tan prompte com els demòcrates burgesos es disposen a prendre el poder. Si fos necessari, aquestes garanties han de ser arrencades per la força. En general, és necessari procurar que els nous governants s'obliguen a les majors concessions i promeses; és el mitjà més segur de comprometre'ls. Els obrers han de moderar generalment, i en la mesura en què siga possible, l'embriaguesa del triomf i l'entusiasme provocat per la nova situació que segueix tota lluita del carrer victoriosa, oposant-ne una apreciació freda i serena dels esdeveniments, i manifestant obertament la seua desconfiança envers el nou govern. Junt amb els nous governs oficials, els obrers hauran de constituir immediatament governs obrers revolucionaris, ja siga en forma de comitès o consells municipals, ja en forma de clubs obrers o de comitès obrers, de tal manera que els governs democràtics burgesos no sols perden immediatament el suport dels obrers, sinó que es vegem des del primer moment vigilats i amenaçats per autoritats recolzades per tota la massa dels obrers. En una paraula, des del primer moment de la victòria cal canalitzar la desconfiança, no ja contra el partit reaccionari derrotat, sinó contra els antics aliats, contra el partit que vullga aprofitar la victòria comuna en el seu exclusiu benefici.

2.- Però per tal de poder oposar-se enèrgicament i amenaçadora a aquest partit, la traïció del qual als obrers començarà des dels primers moments de la victòria, aquests han d'estar armats i tenir la seua pròpia organització. Es procedirà

immediatament a armar tot el proletariat amb fusells, carrabines, canons i municions; és necessari oposar-se al ressorgiment de la vella milícia burgesa dirigida contra els obrers. On no puguem ser preses aquestes mesures, els obrers han de tractar d'organitzar-se independentment com a guàrdia proletària, amb caps i un Estat Major Central elegits per ells mateixos, i posar-se a les ordres no del govern, sinó dels consells municipals revolucionaris creats pels mateixos obrers. On els obrers treballen en empreses de l'estat, hauran de procurar el seu armament i organització en cossos especials amb comandaments elegits per ells mateixos o bé com a unitats que formen part de la guàrdia proletària. Amb cap pretext lliuraran les seues armes ni municions; tot intent de desarmament serà rebutjat, en cas de necessitat, per la força de les armes. Destrucció de la influència dels demòcrates burgesos sobre els obrers; formació immediata d'una organització independent i armada de la classe obrera; creació de condicions tals que, en la mesura que siga possible, siguen el més dures i comprometedores per a la dominació temporània i inevitable de la democràcia burgesa: tals són els punts principals que el proletariat, i per tant la Lliga, han de tenir presents durant la propera insurrecció i després d'ella.

3.- Tan aviat com els nous governs s'hagen consolidat un poc començaran la seua lluita contra els obrers. Per tal d'estar en condicions d'oposar-se enèrgicament als demòcrates petitburgesos és necessari abans de tot que els obrers estiguen organitzats d'una manera independent i centralitzats a través dels seus clubs. Després de l'enderrocament dels governs existents, i a la primera oportunitat, el Comitè Central es traslladarà a Alemanya, convocarà immediatament un Congrés, davant del qual proposarà les mesures necessàries per a la centralització dels clubs obrers sota la direcció d'un organisme establert en el centre principal del moviment. La ràpida organització d'agrupacions (almenys provincials) dels clubs obrers és una de les mesures més importants per a vigoritzar i desenvolupar el partit obrer. La conseqüència immediata de l'enderrocament dels governs existents ha de ser l'elecció d'una assemblea nacional representativa. Ací el proletariat haurà de vigilar:

I. Que ni un sol nucli obrer siga privat del dret de vot amb cap pretext ni per cap truc de les autoritats locals o dels comissaris del govern.

II. Que junt amb els candidats burgesos democràtics figuren en totes bandes candidats obrers, elegits en la mesura que es puga entre els membres de la Lliga, i que per al seu triomf es posen en joc tots els mitjans disponibles. Inclús on no existisca cap esperança de triomf, els obrers han de presentar candidats propis per a conservar la independència, fer un recompte de forces i demostrar obertament a tot el món la seua posició revolucionària i els punts de vista del partit. Al mateix temps, els obrers no han de deixar-se enganyar pels al·legats dels demòcrates com que, per exemple, tal actitud divideix el partit democràtic i facilita el triomf de la reacció. Tots aquests al·legats no tenen una altra finalitat

que entabanar el proletariat. Els èxits que el partit proletari abaste amb semblant acció independent pesen molt més que el dany que puga ocasionar la presència d'uns quants reaccionaris en l'assemblea representativa. Si la democràcia actua des del principi resoludament i en forma terrorista contra la reacció, la influència d'aquesta en les eleccions quedarà liquidada per endavant.

El primer punt que provocarà el conflicte entre els demòcrates burgesos i els obrers serà l'abolició del feudalisme. Igual que en la primera revolució francesa, els petitburgesos lliuraran les terres feudals als camperols com a propietat lliure, és a dir, tractaran de conservar el proletariat agrícola i crear una classe camperola petitburgesa, la qual passarà pel mateix cicle d'empobriment i endeutament en què s'hi troba actualment el camperol francès.

Els obrers, tant en interès del proletariat agrícola com en el seu propi, han d'oposar-se a aquest pla i exigir que les propietats feudals confiscades es convertisquen en propietat de l'estat i es transformen en colònies obreres explotades pel proletariat agrícola associat, el qual aprofitarà tots els avantatges de la gran explotació agrícola. D'aquesta manera, i al mig del crebant de les relacions de propietat burgeses, el principi de la propietat col·lectiva obtindrà immediatament una base ferma. De la mateixa manera que els demòcrates s'uneixen amb els camperols, els obrers han d'unir-se amb el proletariat agrícola. A més, els demòcrates treballaran directament per una república federal, o bé, en el cas que no puguem evitar la formació d'una república única i indivisible, tractaran almenys de parilitzar el govern central concedint la major autonomia i independència possibles als municipis i les províncies. En oposició a aquest pla, els obrers no sols hauran de defensar una República alemanya única i indivisible, sinó lluitar en aquesta República per la més resoluta centralització del poder a mans de l'estat. Els obrers no s'han de deixar-se desorientar per la xerrameca democràtica sobre el municipi lliure, l'autonomia local, etc. En un país com Alemanya, on encara hi ha tantes reminiscències de l'Edat Mitjana que escombrar i tanta tossuderia local i provincial que trencar, no es pot tolerar de cap manera ni sota cap circumstància que cada aldea, ciutat o província posen nous obstacles a l'activitat revolucionària, que només pot desenvolupar tota la seua força havent-hi centralització. No es pot tolerar que torne a repetir-se la situació actual, en què els alemanys han d'anar lluitant en cada ciutat i en cada província per un mateix avanç. I menys que res pot tolerar-se que a l'empara de l'anomenada lliure autonomia local es perpetue la propietat comunal (una forma de propietat que inclús està per de sota de la moderna propietat privada i que en totes bandes s'està desintegrant i transformant en aquesta última) i es perpetuen els plets entre municipis rics i pobres que aquesta propietat comunal provoca, així com el dret civil municipal, amb les seues martingales contra els obrers, i que subsisteix junt amb el dret civil de l'estat. El mateix que a França en 1793, la centralització més rigorosa ha de ser avui, a Alemanya, la tasca del partit vertaderament revolucionari².

Hem vist que els demòcrates arribaran al poder en el proper moviment i que es veuran obligats a proposar mesures si fa o no fa socialistes. Quines són, es preguntarà, les mesures que els obrers hauran de proposar en oposició a les mesures dels demòcrates? És evident que en els primers moments del moviment no podran proposar mesures purament comunistes, però sí que poden:

1.- Obligar els demòcrates a irrompre en totes les esferes possibles del règim social existent, a pertorbar el seu curs normal, forçar-los a què es comprometen ells mateixos així com concentrar el nombre més gran de forces productives, mitjans de transport, fàbriques, ferrocarrils, etc. a mans de l'estat.

2.- Els obrers hauran de portar a l'extrem les propostes dels demòcrates, que, com és natural, no actuaran com a revolucionaris, sinó com a simples reformistes. Aquestes propostes hauran de ser convertides en atacs directes contra la propietat privada. Així, com és ara, si els petits burgesos proposen la compra dels ferrocarrils i de les fàbriques, els obrers han d'exigir que, com a propietat dels reaccionaris, aquests ferrocarrils i aquestes fàbriques siguin simplement confiscats per l'estat sense cap indemnització. Si els demòcrates proposen impostos proporcionals, els obrers han d'exigir impostos progressius. Si els mateixos demòcrates proposen impostos progressius moderats, els obrers han d'insistir en un impost la taxa del qual cresca en tals proporcions que provoqui la ruïna del gran capital; si els demòcrates demanen la regulació del deute públic, els obrers han d'exigir la fallida de l'estat. Així doncs, les reivindicacions dels obrers han de regir-se en totes bandes per les concessions i mesures dels demòcrates.

Encara que els obrers alemanys no puguin aconseguir el poder ni veure realitzats els seus interessos de classe sense haver passat íntegrament per un prolongat desenvolupament revolucionari, poden almenys tenir la seguretat que aquesta vegada el primer acte del drama revolucionari que s'apropa coincidirà amb el triomf directe de la seua pròpia classe a França, la qual cosa contribuirà a accelerar-lo considerablement.

Però la màxima aportació a la victòria final la faran els mateixos obrers alemanys prenent consciència dels seus interessos de classe, ocupant com més aviat millor una posició independent de partit i impedit que les frases hipòcrites dels demòcrates petitburgesos els aparten un sol moment de la tasca d'organitzar amb tota independència el partit del proletariat. El seu crit de guerra ha de ser: la revolució permanent.

¹ Escrit per K. Marx i F. Engels. Publicat per Engels en la tercera edició del llibre de Marx *Revelacions sobre el procés dels comunistes en Colònia*, editat en Zurich en 1885.

² En l'actualitat, hem de fer constar que aquest paràgraf es basa en un malentès. A causa de les falsificacions dels historiadors bonapartistes i liberals, es considerava aleshores com un fet establert que la màquina centralitzada de govern de l'estat francès havia estat introduïda per la gran revolució, i que la Convenció la

utilitzà com a arma necessària i decisiva per a triomfar sobre la reacció monàrquica i federal, així com sobre l'enemic exterior. Però avui ja ningú ignora que durant tota la revolució, fins al 18 Brumari, tota l'administració dels departaments, districtes i municipis era elegida pels mateixos governats i gaudia de completa llibertat dins del marc de les lleis generals de l'estat; que aquesta autonomia provincial i local, anàloga a la nord-americana, fou precisament la palanca més poderosa a mans de la revolució fins al punt que, immediatament després del seu colp d'estat del 18 Brumari, Napoleó s'afanyà en substituir-la per l'administració dels prefectes, administració que es conserva fins ara i que ha estat, per tant, des dels primers moments, un autèntic instrument de la reacció. Però, doncs que l'autonomia local i provincial no s'oposa a la centralització política i nacional, no hi ha per què identificar-la amb aqueix estret egoisme cantonal o comunal que amb caràcters tan repulsius ens ofereix Suïssa, el mateix que els republicans federals del sud d'Alemanya volgueren estendre a tot el país en 1849. (Nota d'Engels a l'edició de 1885).